

WAT STAAT ER OP HET MENU VAN DE OEHOE IN MAASTRICHT?

Ron J.C. Bronckers, Wethouder Meertensstraat 14, 6325 DB Berg en Terblijt

Het is vrijwel niemand in Nederland ontgaan dat de Oehoe (*Bubo bubo*) in 1997 voor het eerst in de ENCI-Groeve bij Maastricht succesvol gebroed heeft. Met name heel wat vogelspotters konden met trots een mooi kruisje zetten achter de naam van dit dier.

Het alleen maar eventjes kijken naar deze vogel gaf mij persoonlijk minder voldoening. Mijn interesse ging meer uit naar de rol van predator die deze uil vervult binnen een bepaald gebied, in dit geval met name het noordelijk deel van de groeve.

Middels het verzamelen en bestuderen van prooiresten in braakballen en op plukplaatsen kon ik wat meer inzicht krijgen in de voedselkeuze van de "Maastrichtse" Oehoe. In deze bijdrage ga ik hier nader op in om u een kijkje te gunnen in de "keuken" van deze imposante uil, waarvan nu bekend is dat hij ook in 1998 succesvol in de groeve broedde.

DE OEHOE

De Oehoe (figuur 1) is de grootste uil van Europa en bereikt een lengte van 66-71 cm. Het gewicht varieert tussen de 2000 en 3250

gram. Het vrouwtje is iets groter dan het mannetje. Beide geslachten zijn gelijk gekleurd. Het is een krachtige, gedrongen gestalte, met lange, in rust recht afstaande oorpluimen en grote oranje ogen; gezichts-

sluier zonder tekening. Poten en tenen zijn bevederd. Het verenkleed is geelbruin, de bovenkant is bruinzwart gevlekt. De borst is breed, de buik is fijn bruinzwart in de lengte gestreept en de vleugelonderkanten zijn licht van kleur.

Het verspreidingsgebied strekt zich uit van West-Europa en Noord-Afrika tot Oost-Azië (NICOLAI, 1994).

De Oehoe bewoont vooral ravijnen met steile wanden, waarin nissen en holen voorkomen. Men vindt hem echter ook in bossen, in met dennen begroeide heidevelden, in steppegebieden en woestijnen. Hij jaagt bij voorkeur op open terreinen, waarbij hij ook in cultuur gebracht land niet vermijdt, maar ook in de nabijheid van water. Zolang hij er maar een geschikte woonplaats vindt, is hij even goed in de laagvlakte als in het hooggebergte aan te treffen.

Volwassen Oehoes zijn typische standvogels, ze blijven zowel hun partner als hun horst trouw. Jonge Oehoes daarentegen maken de eerste twee levensjaren verre tochten om een eigen territorium te zoeken. Daarbij verongelukken zij vaak doordat zij tegen hoogspanningskabels vliegen of door auto's en treinen worden overreden (GRZIMEK, 1969). In weerswil van zijn indrukwekkende grootte, bestaat het voedsel van de Oehoe toch voor een groot deel uit kleine prooien. Uit onderzoek blijkt dat meer dan de helft van deze prooien uit zoogdieren bestaat (VOOUS, 1986). De Oehoe is een toppredator die bovenaan de voedselpiramide staat. Hij heeft een regulerende functie met betrekking tot de populatiedichtheid van diverse prooidieren binnen zijn jachtgebied.

De vestiging van de Oehoe in een specifiek gebiedje in de ENCI-groeve te Maastricht zegt natuurlijk al iets over de geschiktheid en waarde van dit gebied voor met name deze uilen. De "rust" die men hier nog kan aantreffen, een geschikte nestplaats (als men dit toelaat!) en de aanwezigheid van velerlei prooidieren op zo'n relatief kleine oppervlakte is een schaars goed in ons dichtbevolkte Mergelland.

In het verleden is de Oehoe wel vaker aangetroffen in Nederland, variërend van diverse locaties in Zuid-Limburg (omgeving van Cadier en Keer en Berg en Terblijt) tot in

FIGUUR 1
De Oehoe bij een van zijn
plukplaatsen in 1997
(foto: Hans Damink).

FIGUUR 2
De vindplaatsen van prooiresten in het terrein. De locatie van het nest is omcirkeld (foto: Ron Bronckers, 13-09-1997).

FIGUUR 3
Het storten van vuursteen i.v.m. de herinrichting van de groeve (foto: Ron Bronckers).

Noord-Holland (nabij Den Helder van 1973 t/m 1981). Of men hier kan spreken van dwaalgasten, broedgevallen, uitgezette dieren of exemplaren afkomstig van herintroductieprogramma's uit naburige landen, is in veel gevallen niet duidelijk. Of de Oehoe een "blijver" is in Maastricht zal voor een groot deel afhangen van de medewerking en samenwerking tussen de ENCI, Gemeente Maastricht, Provincie, Vogelbeschermingsorganisaties en met name de mensen in het veld die meer willen doen dan alleen maar visueel consumeren.

DE VINDPLAATSEN VAN PROOIRESTEN

In dit geval mag wel gesteld worden dat het om hoger gelegen plekken in het terrein gaat, die voorzien zijn van een goed uitzicht over de omgeving (figuur 2). Een uitzondering hierop vormden de stukken braakbal die ik verspreid onderaan de helling of steile wand

vond. Door de val van vaak niet geringe hoogtes was het niet altijd eenvoudig om complete braakballen te vinden. De locaties van de vindplaatsen aangeven in een topografisch kaartje van het gebied heeft weinig zin. Veel van deze plekken zijn als gevolg van afgraving en afwerking al niet meer als zodanig te herkennen (figuur 3 + 7).

PROOIRESTEN IN BRAAKBALLEN

De braakballen van de Oehoe behoren tot de grootste onder de uilen. Ze zijn samenhangend en bevatten een grote variëteit aan restanten van gewervelde dieren. Grote botten en vrijwel complete schedels zijn gewoon (BROWN, 1995). De exemplaren die door mij verzameld zijn hebben een diameter van 3-4 1/2 cm en een lengte van ca. 5-18 cm. Gewapend met diverse gidsen en tabellen ben ik aan de slag gegaan om de braakballen uit te pluizen, en het daarin aanwezige mate-

riaal op naam te brengen. Ondanks de vaak grote hoeveelheden botjes e.d. die sommige braakballen bevatten, leverde de determinatie van schedels en kaken de meest betrouwbare gegevens op. Dit in tegenstelling tot de resten van vogels die men kan aantreffen. Hier moet men weer op andere specifieke zaken letten om tot een bevredigende uitkomst te komen. De aangetroffen resten die ik kon determineren worden hieronder vermeld.

BRAAKBALLEN

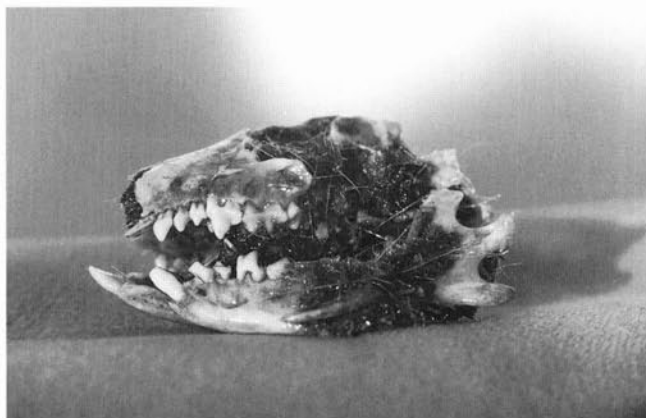
ZOOGDIEREN

Woelrat (*Arvicola terrestris*): schedels en kaken

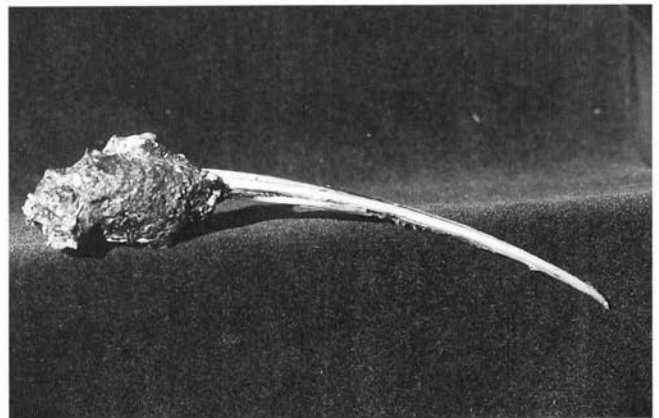
Bruine rat (*Rattus norvegicus*): schedels en kaken

Egel (*Erinaceus europaeus*): schedels (figuur 4), kaken, stekels en haren

Indien de braakbal uitsluitend uit resten van Egels bestond, was deze los en luchtig van samenstelling (als gevolg van de grote hoeveelheid haren) en lichtbruin van kleur.

FIGUUR 4
De schedel van een Egel aangetroffen in een braakbal (foto: Mathieu Kouters).

FIGUUR 5
Braakbal met uitstekende handpennen van een Duif (foto: Mathieu Kouters).

FIGUUR 6
Wat lijkt op een opgerolde
Egel is in werkelijkheid een
gevild exemplaar
(foto: Ron Bronckers).

FIGUUR 7
Deze foto geeft de situatie
weer op 21-02-1998. De
plek waar het nest was in
1997 is omcirkeld. Ook
diverse vindplaatsen van
prooiresten zijn verdwenen
(foto: Ron Bronckers).

Veldmuis (*Microtus arvalis*): schedels en kaken

Konijn (*Oryctolagus cuniculus*): stukjes schedel en kaken

De afmetingen van deze botjes zijn vrij klein en derhalve waarschijnlijk afkomstig van een jong dier.

VOGELS

Postduif (*Columba livia*): schedels, veren en borstbeenkammen

Indien de braakbal uitsluitend uit duivenresten bestond was deze lichtgrijs van kleur en vast of juist los van samenstelling indien deze veel veren bevatte.

PROOIRESTEN VAN PLUKPLAATSEN

Postduif (*Columba livia*): veren en botjes

Torenvalk (*Falco tinnunculus*): resten van karkas en veren, nog niet geheel uit schacht gegroeid en daarom van een jong exemplaar.

Kraai (*Corvus corone*) of **Kauw** (*C. monedula*): veren

OPMERKELIJKE VONDSTEN

De vondst van een braakbal is niets opzienbarends. Ook de vorm en structuur van een braakbal kan per exemplaar variëren. Toch stond ik wel even raar te kijken toen ik een wel heel apart uitziend exemplaar in handen kreeg (figuur 5). Uit deze braakbal staken verscheidene handpennen van een duif. De uitsteeklengte bedraagt circa 12 cm en de totale lengte incl. braakbal 17,7 cm. Dit zou wel eens het gevolg kunnen zijn van een iets te gulzige verorbering van een prooi met dit bizarre resultaat als gevolg. De ogen waren waarschijnlijk groter dan de maag. Een ander fenomeen waar ik nog nooit eerder

mee geconfronteerd werd, waren de gevilde Egels die ik op diverse locaties vond (figuur 6). De 12 Egels die ik in totaal aantrof lagen vrijwel allemaal op de bovenrand van steile wanden. In eerste instantie denk je op klaarlichte dag een opgerolde Egel te hebben gevonden. Maar als je alles van iets dichterbij bekijkt en de stank zich meester maakt van je reukzin, dan kom je al snel tot een andere conclusie. Aangezien ik veel egelresten aantrof in de braakballen kon de link tussen de Oehoe en deze gevilde Egels niet ongemerkt blijven. Hoe een Oehoe het voor elkaar kan krijgen om een Egel "uit te pellen" is voor mij nog een raadsel.

HET MENU VAN DE OEHOE

Als ik, uitgaande van de hoeveelheid aange troffen materiaal in de braakballen en op de plukplaatsen, een schatting mag maken, betreffende de plaats die de diverse prooidieren innemen op de "menukaart", dan ziet deze er als volgt uit:

Op 1 Woelrat, op 2 Postduif, op 3 Egel, gevolgd door 4 Bruine rat. Op 5 een gedeelte plaats voor Konijn, Veldmuis, Torenvalk en Kraai of Kauw, allen slechts in zeer kleine aantallen aangetroffen.

De melding van een door de Oehoe gegrepen Meerkoet (*Fulica atra*) door de heer M. Kouters voegt nog een soort toe aan deze lijst. Het genoegen om dit spektakel te mogen meemaken heeft helaas niet iedereen. Aangezien de Oehoe beter kan vliegen dan rennen leverde deze wilde achtervolging heel wat ludieke beelden op. Helaas heb ik geen sporen van dit voorval terug kunnen vinden. Uiteraard geeft deze lijst geen totaalbeeld van de voedselkeuze van de Oehoe. Er zullen allicht prooiresten zijn die ik over het hoofd

heb gezien. De prooiresten van de Oehoe zijn nu eenmaal vaak te vinden op vrij ontogankelijke plekken en zullen we derhalve nooit te zien krijgen. Tijdens mijn zoektochten op 9 augustus, 30 augustus en 13 september in 1997 ben ik ook niet tot het uiterste gegaan. Het welzijn van de Oehoe's en hun 4 jongen was voor mij belangrijker dan persoonlijk succes.

Ondanks dit gegeven heb ik toch heel wat interessant materiaal kunnen verzamelen om toch een indicatie te krijgen betreffende de voedselkeuze van de Oehoe te Maastricht.

DANKWOORD

Met dank aan de heer M. Kouters voor het maken van enkele schitterende foto's, de heer H. Damink voor de uitzonderlijke foto van de Oehoe in zijn element, de heer D. Vogten voor zijn durf en vindingrijkheid en dhr. M. Feenstra voor zijn hulp bij het determineren van vogelsporen.

SUMMARY

FOOD PREFERENCES OF THE EAGLE OWL (*BUBO BUBO*) IN MAASTRICHT

In 1997, the Eagle owl successfully bred at the ENCI Nederland BV quarry in Maastricht. My interest in its role as a predator, and the preys it feeds on, made me decide to collect all traces which could provide any clues as to its feeding habits.

LITERATUUR

- BROWN, R., 1995. Vogelsporen.
GRZIMEK, B., 1969. Grzimeks Tierleben, Enzyklopädie des Tierreichs VII.
NICOLAI, J., 1994. Roofvogels en uilen.
VOOUS, K.H., 1986. Roofvogels en uilen van Europa.